

Maturity ukazují jiný problém školství než jen sestavování testů

Jiří Zlatuška

Doba maturit se všemi problémy i stresy různého stupně závažnosti poskytuje příležitost k reflexi vážných problémů českého školství i koncepčních nedostatků vzdělávací politiky. Disproporce mezi ústní a písemnou zkouškou za jiných okolností snadno uniká pozornosti a bez tragických důsledků by si politici nemuseli uvědomit její škodlivost. Přitom zkušeností, jak se měsíc před klasifikační konferencí učitelé aktivují, zadávají písemky, žáci chodí kvůli přípravě spát po půlnoci a často únavou a stresem pokazí i to, co před tím uměli, prošla velká část studentské populace. Paradoxně může u důležitých zkoušek typu maturit dopadnout stres zvláště silně na ty, kdo pracují poctivě a výsledku přikládají velký význam.

V souvislosti se státní maturitou a nepřilíhajícími výsledky mezinárodních srovnání žáků našich škol se z úrovně ministerstva školství ve společnosti pěstuje pocit, že klíčem ke zlepšení je zavádění drakonických opatření při závěrečných zkouškách a zpřísnování požadavků při ukončení různých stupňů vzdělávání. V souvislosti se státními maturitami se opakovaně objevovaly proklamace naznačující, že pětina neúspěšných při maturitních zkouškách je něco, s čím je třeba počítat a na čem není proč vidět něco špatného.

Stranou zůstává jednoduchá skutečnost, že neúspěch při závěrečné zkoušce – maturitní na konci střední školy, ale stejně tak i závěrečné státní zkoušky na škole vysoké – je s odhlédnutím od zanedbatelného počtu výjimek v první řadě neúspěchem školy a systému studia. Ten adeptům získání závěrečného certifikátu o absolvovaném vzdělání dovolil dojít tak daleko a nezastavil je na některé z dílčích zkoušek, kterými během studia procházeli. U závěrečné zkoušky by se mělo jednat prakticky výhradně o stanovení hodnocení, které si absolvent ze školy odnáší. Není to zkouška, ze které jsou studenti vraceni zpět na nějaké doučení. Pokud by něco takového bylo třeba, mělo k tomu dojít někdy dřív. Pokud nedošlo, selhala v první řadě škola.

Je těžko pochopitelné, že systém maturit může být nastaven tak, že u studenta, který uspěl u písemné části, je vůbec možné připustit finální neúspěch po zkoušce ústní. Pokud maturitní komise rozhodovala tak, že neviděla v rámci uplatňovaného systému možnost jiného postupu než známku neprospěl, mělo by být akutní odpovědností ministerstva taková pravidla změnit. Projde-li student střední školou, jazyk funkčně ovládá a navíc z něj složí státem předepsanou zkoušku, nemůže být jakékoli dílčí selhání u ústní části zkoušky důvodem pro vyřazení – a je jedno, zda se jednalo jen o projev trémy u zkoušky nebo o neznalost literárněvědných reálií typu umístění kotce psů slyšících na jméno Sultán nebo Tyrl.

Zásadní pozornost je třeba upřít na systém průběžné práce s žáky a studenty během let učení. V českém školství se slovně trvá na zlepšování kvality a hýří se termíny jako excellence. Navrhují se, jako to dělalo několik posledních ministrů školství, plošné systémy testování zaměřené na pouštění hrůzy směrem ke studujícím, ale s malými pobídkovými prvky pro školy a jejich učitele; na úrovni vysokých škol jsou z podobného těsta návrhy NERVu z nedávné doby na zrušení financování rezervního roku studia navíc nad jeho nejmenší možnou délku označovanou v ministerské terminologii eufemismem „standardní“. Zapomíná se ale zcela na to, že úkolem vzdělávacího systému je dostat studující tak daleko, kam jejich schopnosti stačí, a poskytnout jim pomoc na této cestě tam, kde schopnosti mají, ale z různých důvodů na rozvinutí a uplatnění těchto schopností nemusí jim samotným stačit síly.

Hysterie kolem nedostatku financí a související redukce ve studijních místech by měla být nahrazena naopak cílenou podporou aktivit vedoucím k tomu, že učitelé všech stupňů škol dostanou adekvátnější podmínky pro to, aby se mohli věnovat nejen výuce ve třídách, ale i výraznější pomoci těm, kdo mezi ostatními ve třídě potřebují výrazněji pomoci. Z hlediska světových žebříčků je lákavé se zaměřit jen na tzv. excelenci. Školy, na kterých jsou jen studenti špičkoví, ovšem nezaslouží nijak zvláštní společenský obdiv, nemluvíme-li k úctě dané tím, že své žáky nebo studenty nezkazí. Primárním společenským zájmem by měly být naopak školy a vzdělávací aktivity, které zajišťují, aby nikdo nezůstal pozadu, pokud je mu jen trochu pomoci. Potřebujeme vzdělávací politiku i její adekvátní zabezpečení z veřejných rozpočtů, která si tento cíl vezme jako stěžejní. Finanční prostředky vyhazované na populisticky vděčné, ale z hlediska toho, čemu má vzdělávací systém sloužit, jen málo řešící opatření typu přísných latěk jen při závěrečných zkouškách, zde neřeší téměř nic.